

DRUGI DIO
POVELJA UNIJE O TEMELJNIM PRAVIMA

PREAMBULA

Narodi Europe, uspostavljajući među sobom sve tješnji savez, odlučni su dijeliti miroljubivu budućnost utemeljenu na zajedničkim vrijednostima.

Svjesna svojeg duhovnog i moralnog nasljeđa, Unija se temelji na nedjeljivim, univerzalnim vrijednostima čovjekova dostojanstva, slobode, jednakosti i solidarnosti; Unija se temelji na načelima demokracije i vladavine prava. Ona pojedinca postavlja u središte svog djelovanja uspostavom statusa građana Unije i stvaranjem područja slobode, sigurnosti i pravde.

Unija pridonosi očuvanju i razvoju tih zajedničkih vrijednosti uz poštovanje raznolikosti kultura i tradicija naroda Europe, nacionalnih identiteta država članica i organizacije njihovih tijela vlasti na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini; ona nastoji promicati uravnoteženi i održivi razvoj i osigurava slobodno kretanje osoba, usluga, roba i kapitala te slobodu poslovnog nastana.

U tu svrhu nužno je ojačati zaštitu temeljnih prava u svjetlu promjena u društvu, društvenog napretka te znanstvenog i tehnološkog razvoja, tako da budu vidljivija u Povelji.

Ova Povelja potvrđuje, uz dužno poštovanje nadležnosti i zadataka Unije te načela supsidijarnosti, prava koja proistječu osobito iz ustavnih tradicija i međunarodnih obveza zajedničkih državama članicama, iz Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, iz Socijalne povelje koju su usvojile Unija i Vijeće Europe te iz prakse Suda pravde Europske unije i Europskoga suda za ljudska prava. U tom kontekstu Povelju će tumačiti sudovi Unije i država članica, uz dužno poštovanje objašnjenja pripremljenih pod vodstvom Predsjedništva Konvencije koja je sastavila Povelju i osuvremenjenim pod nadzorom Predsjedništva Europske konvencije.

Uživanje ovih prava podrazumijeva odgovornosti i dužnosti prema drugim osobama, ljudskoj zajednici i budućim naraštajima.

Unija stoga priznaje prava, slobode i načela koja slijede.

GLAVA I.
DOSTOJANSTVO

Članak II.-61.
Ljudsko dostojanstvo

Ljudsko je dostojanstvo nepovredivo. Ono mora biti poštovano i zaštićeno.

Članak II.-62.
Pravo na život

1. Svatko ima pravo na život.
2. Nitko ne smije biti osuđen na smrt ili pogubljen.

Članak II.-63.
Pravo na cjelovitost osobe

1. Svatko ima pravo na poštovanje njegove ili njezine tjelesne i duhovne cjelovitosti.
2. U području medicine i biologije osobito se mora poštovati sljedeće:
 - a) slobodni pristanak osobe o kojoj je riječ, na temelju njezine obaviještenosti i u skladu s postupcima utvrđenima zakonom;
 - b) zabrana eugeničkih postupaka, osobito onih čiji je cilj odabiranje među ljudima;
 - c) zabrana korištenja ljudskog tijela i njegovih dijelova kao izvora financijske koristi;
 - d) zabrana reproduktivnog kloniranja ljudskih bića.

Članak II.-64.
Zabrana mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja
ili kažnjavanja

Nitko ne smije biti podvrgnut mučenju, neljudskom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Članak II.-65.
Zabrana ropstva i prisilnog rada

1. Nitko se ne smije držati u ropstvu ili ropstvu sličnom odnosu.
2. Ni od koga se ne smije zahtijevati da obavlja prisilni ili obvezni posao.
3. Zabranjeno je trgovanje ljudima.

GLAVA II.
SLOBODE

Članak II.-66.
Pravo na slobodu i sigurnost

Svatko ima pravo na slobodu i sigurnost.

Članak II.-67.
Poštovanje privatnog i obiteljskog života

Svatko ima pravo na poštovanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i komuniciranja.

Članak II.-68.
Zaštita osobnih podataka

1. Svatko ima pravo na zaštitu osobnih podataka koji se na njega ili nju odnose.

2. Takvi podaci se moraju obrađivati pošteno u za to utvrđene svrhe, na temelju pristanka osobe o kojoj je riječ ili na nekoj drugoj legitimnoj osnovi, utvrđenoj zakonom. Svatko ima pravo na pristup prikupljenim podacima koji se na njega ili nju odnose i pravo na njihovo ispravljanje.

3. Poštovanje ovih pravila podliježe nadzoru neovisnog tijela.

Članak II.-69.
Pravo na stupanje u brak i osnivanje obitelji

Pravo na stupanje u brak i osnivanje obitelji zajamčeno je u skladu s nacionalnim zakonima koji uređuju ostvarivanje tih prava.

Članak II.-70.
Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi

1. Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi. Ovo pravo uključuje slobodu promjene vjeroispovijedi ili uvjerenja te slobodu, pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja bogoslužjem, poučavanjem, običajima i obredima.

2. Priznaje se pravo na prigovor savjesti, u skladu s nacionalnim zakonima koji uređuju ostvarivanje ovog prava.

Članak II.-71.

Sloboda izražavanja i informiranja

1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja te primanja i davanja informacija i ideja bez uplitanja tijela vlasti i bez obzira na granice.

2. Poštuju se sloboda i pluralizam medija.

Članak II.-72.

Sloboda okupljanja i udruživanja

1. Svatko ima pravo na mirno okupljanje i slobodno udruživanje na svim razinama, osobito kad je riječ o politici, sindikatima i građanskim pitanjima. Ovo pravo podrazumijeva i pravo na osnivanje i pristupanje sindikatima radi zaštite vlastitih interesa.

2. Političke stranke na razini Unije pridonose izražavanju političke volje građana Unije.

Članak II.-73.

Sloboda umjetnosti i znanosti

Slobodni su umjetnost i znanstveno istraživanje. Poštuje se akademska sloboda.

Članak II.-74.

Pravo na obrazovanje

1. Svatko ima pravo na obrazovanje i na pristup strukovnom i trajnom usavršavanju.

2. Ovo pravo uključuje mogućnost besplatnog obveznog školovanja.

3. Sloboda osnivanja obrazovnih ustanova, uz poštovanje demokratskih načela, te pravo roditelja da svojoj djeci osiguraju obrazovanje i poduku u skladu sa svojim vjerskim, filozofskim i pedagoškim uvjerenjima, poštuju se u skladu s nacionalnim zakonima koji uređuju ostvarivanje takve slobode i prava.

Članak II.-75.

Sloboda izbora zanimanja i pravo na rad

1. Svatko ima pravo na rad i na obavljanje slobodno izabranog ili prihvaćenog zanimanja.

2. Svaki građanin Unije može slobodno birati zaposlenje, raditi i ostvarivati pravo na poslovni nastan i pravo na pružanje usluga u svakoj državi članici.

3. Državljanima trećih zemalja kojima je dopušten rad na teritorijima država članica imaju pravo na radne uvjete jednake onima koje imaju građani Unije.

Članak II.-76.
Sloboda poduzetništva

Sloboda poduzetništva priznaje se u skladu s pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom.

Članak II.-77.
Pravo na vlasništvo

1. Svatko ima pravo na vlasništvo nad svojom, na zakonit način stečenom imovinom, koristiti je, njome raspolagati i ostaviti je u nasljedstvo. Imovina nikome ne može biti oduzeta, osim u slučaju zaštite javnog interesa ili u slučajevima i pod uvjetima koje propisuje zakon, ako se pravodobno isplati odšteta za njezin gubitak.

2. Zaštićeno je intelektualno vlasništvo.

Članak II.-78.
Pravo na azil

Zajamčeno je pravo na azil, uz poštovanje pravila iz Ženevske konvencije od 28. srpnja 1951. i Protokola od 31. siječnja 1967. o statusu izbjeglica i u skladu s Ustavom.

Članak II.-79.
Zaštita u slučaju udaljavanja, protjerivanja ili izručenja

1. Zabranjeno je kolektivno protjerivanje.

2. Nitko ne može biti udaljen, protjeran ili izručen u državu u kojoj postoji ozbiljna opasnost da bude osuđen na smrtnu kaznu, mučenje ili drugo neljudsko ili ponižavajuće postupanje ili kaznu.

GLAVA III.
JEDNAKOST

Članak II.-80.
Jednakost pred zakonom

Svi su pred zakonom jednaki.

Članak II.-81.
Zabrana diskriminacije

1. Zabranjuje se bilo kakva diskriminacija na temelju spola, rase, boje kože, etničkog ili socijalnog podrijetla, genetskih osobina, jezika, vjere ili uvjerenja, političkoga ili bilo kakvoga drugog mišljenja, pripadnosti nacionalnoj manjini, imovine, rođenja, invalidnosti, dobi ili spolnog usmjerenja.

2. U okviru područja primjene Ustava, ne dovodeći u pitanje bilo koju njegovu posebnu odredbu, zabranjena je bilo kakva diskriminacija na temelju državljanstva.

Članak II.-82.
Kulturna, vjerska i jezična raznolikost

Unija poštuje kulturnu, vjersku i jezičnu raznolikost.

Članak II.-83.
Ravnopravnost žena i muškaraca

Ravnopravnost žena i muškaraca mora biti osigurana u svim područjima, uključujući zapošljavanje, rad i plaćanje.

Načelo ravnopravnosti ne sprječava zadržavanje ili usvajanje mjera kojima se uvode posebne pogodnosti u korist nedovoljno zastupljenog spola.

Članak II.-84.
Prava djeteta

1. Djeca imaju pravo na zaštitu i brigu koja je potrebna za njihovu dobrobit. Djeca mogu slobodno izražavati svoje mišljenje. Njihovo se mišljenje uzima u obzir u pitanjima koja se na njih odnose, u skladu s njihovom dobi i zrelosti.

2. U svakom djelovanju koje se odnosi na djecu, bez obzira na to provodi li ga tijelo vlasti ili privatna ustanova, primarni cilj mora biti zaštita interesa djeteta.

3. Svako dijete ima pravo na održavanje redovitog osobnog odnosa i izravni dodir s oba roditelja, osim ako je to u suprotnosti sa zaštitom njegovih interesa.

Članak II.-85.
Prava starijih osoba

Unija priznaje i poštuje prava starijih osoba na dostojan život i neovisnost te na sudjelovanje u društvenom i kulturnom životu.

Članak II.-86.

Uključivanje hendikepiranih osoba

Unija priznaje i poštuje prava hendikepiranih osoba na mjere čiji je cilj osiguravanje njihove neovisnosti, društvene i profesionalne uključenosti te njihovo sudjelovanje u životu zajednice.

GLAVA IV.

SOLIDARNOST

Članak II.-87.

Pravo radnika na informiranje i savjetovanje u poduzeću

Radnicima i njihovim predstavnicima moraju biti, na odgovarajućim razinama, osigurana prava na pravodobno informiranje i savjetovanje u slučajevima i pod uvjetima koje propisuju pravo Unije, nacionalni zakoni i praksa.

Članak II.-88.

Pravo na kolektivno pogađanje i djelovanje

Radnici i poslodavci ili njihove organizacije, imaju, u skladu s pravom Unije i nacionalnim zakonima i praksom, pravo na pogađanje i sklapanje kolektivnih ugovora na odgovarajućim razinama i, u slučaju sukobljavanja njihovih interesa, pravo na poduzimanje kolektivnog djelovanja za obranu svojih interesa, uključujući i štrajk.

Članak II.-89.

Pravo na pristup službama za posredovanje pri zapošljavanju

Svatko ima pravo na besplatni pristup službama za posredovanje pri zapošljavanju.

Članak II.-90.

Zaštita u slučaju neopravdanog otkaza

Svaki radnik ima pravo na zaštitu od neopravdanog otkaza u skladu s pravom Unije te nacionalnim zakonima i praksom.

Članak II.-91.

Pošteni i pravični radni uvjeti

1. Svaki radnik ima pravo na radne uvjete kojima se čuvaju njegovo zdravlje, sigurnost i dostojanstvo.

2. Svaki radnik ima pravo na ograničeno radno vrijeme, na dnevni i tjedni odmor te na plaćeni godišnji odmor.

Članak II.-92.

Zabrana rada djece i zaštita mladih pri radu

Zabranjeno je zapošljavanje djece. Najniža dob za zapošljavanje ne može biti niža od najniže dobi pri završetku obveznog školovanja, ničim ne utječući na pravila koja su pogodnija za mlade, osim u slučajevima ograničenih iznimaka.

Mlade osobe primljene na posao moraju imati radne uvjete prilagođene svojoj dobi i moraju biti zaštićene od gospodarskog izrabljivanja ili od bilo kakve vrste rada koja bi mogla ugroziti njihovu sigurnost, zdravlje ili psihički, duhovni, moralni ili društveni razvoj ili bi mogla ugroziti njihovo obrazovanje.

Članak II.-93.

Obiteljski i profesionalni život

1. Obitelj uživa pravnu, gospodarsku i socijalnu zaštitu.

2. Kako bi se uskladio obiteljski i profesionalni život, svatko ima pravo na zaštitu od otkaza zbog razloga povezanog s materinstvom te pravo na plaćeni porodni dopust i roditeljski dopust po rođenju ili posvajanju djeteta.

Članak II.-94.

Socijalno osiguranje i socijalna pomoć

1. Unija priznaje i poštuje pravo na pristup povlasticama u okviru socijalne zaštite i socijalnim službama koje pružaju zaštitu u slučajevima poput materinstva, bolesti, nesreća pri radu, ovisnosti ili starosti te u slučaju gubitka posla, u skladu s pravilima koja utvrđuju pravo Unije te nacionalni zakoni i praksa.

2. Svatko tko zakonito prebiva i tko zakonito mijenja prebivalište u Europskoj uniji ima pravo na povlastice i beneficije u okviru socijalne zaštite u skladu s pravom Unije te nacionalnim zakonima i praksom.

3. U cilju borbe protiv socijalne isključenosti i siromaštva Unija priznaje i poštuje pravo na socijalnu pomoć i pomoć vezanu uz stanovanje kako bi se osigurao dostojan život svima koji nemaju dovoljno sredstava, u skladu s pravilima koja utvrđuju pravo Unije te nacionalni zakoni i praksa.

Članak II.-95.

Zdravstvena zaštita

Svatko ima pravo na pristup preventivnoj zdravstvenoj zaštiti i pravo na liječenje pod uvjetima utvrđenima nacionalnim zakonima i praksom. Visoka razina zaštite zdravlja ljudi osigurava se pri utvrđivanju i provedbi svih politika i djelatnosti Unije.

Članak II.-96.

Pristup službama od općeg gospodarskog interesa

Radi promicanja socijalne i teritorijalne kohezije Unije, ona priznaje i poštuje pristup službama od općeg gospodarskog interesa u skladu s nacionalnim zakonima i praksom te u skladu s odredbama Ustava.

Članak II.-97.

Zaštita okoliša

Visoka razina zaštite okoliša i poboljšavanje kakvoće okoliša moraju biti uključeni u politike Unije i osigurani u skladu s načelom održivog razvoja.

Članak II.-98.

Zaštita potrošača

Politike Unije osiguravaju visoku razinu zaštite potrošača.

GLAVA V.

PRAVA GRAĐANA

Članak II.-99.

Pravo na glasovanje i na kandidiranje na izborima za Europski parlament

1. Svaki građanin Unije ima pravo glasovati i biti biran na izborima za Europski parlament u državi članici u kojoj prebiva pod istim uvjetima kao i državljani te države.

2. Članovi Europskog parlamenta biraju se na neposrednim općim, slobodnim i tajnim izborima.

Članak II.-100.

Pravo na glasovanje i na kandidiranje na općinskim izborima

Svaki građanin Unije ima pravo glasovati i biti biran na općinskim izborima u državi članici u kojoj prebiva pod istim uvjetima kao i državljani te države članice.

Članak II.-101.

Pravo na dobru upravu

1. Svatko ima pravo da institucije, tijela, uredi i agencije Unije njegove predmete obrađuju nepristrano, pravično i u razumnom roku.

2. Ovo pravo uključuje:

a) pravo svake osobe na saslušanje prije poduzimanja bilo kakve pojedinačne mjere koja bi na nju mogla nepovoljno utjecati;

b) pravo svake osobe na pristup svojem dosjeu, uz poštovanje zakonitih interesa povjerljivosti te profesionalne i poslovne tajne;

c) obvezu uprave da obrazloži svoje odluke.

3. Svaka osoba ima pravo da joj Unija nadoknadi svaku štetu koju uzrokuju njezine institucije ili njezini službenici pri obavljanju svojih dužnosti, u skladu s općim načelima zajedničkim pravnim sustavima država članica.

4. Svaka se osoba može pisanim putem obratiti institucijama Unije na jednom od jezika Ustava i mora dobiti odgovor na istom jeziku.

Članak II.-102.

Pravo na pristup dokumentima

Svaki građanin Unije, te svaka fizička ili pravna osoba koja prebiva ili ima svoje sjedište u nekoj državi članici, ima pravo na pristup dokumentima institucija, tijela, ureda i agencija Unije, bez obzira na to gdje se nalaze.

Članak II.-103.

Europski pučki pravobranitelj

Svaki građanin Unije te svaka fizička osoba koja prebiva ili pravna osoba sa sjedištem u nekoj državi članici ima pravo prijaviti Europskom pučkom pravobranitelju slučajeve nepravilnosti u postupku institucija, tijela, ureda ili agencija Unije, osim Suda pravde Europske unije kad on obavlja svoju sudbenu dužnost.

Članak II.-104.

Pravo na peticiju

Svaki građanin Unije i svaka fizička osoba koja prebiva ili pravna osoba sa sjedištem u nekoj državi članici ima pravo na upućivanje peticije Europskom parlamentu.

Članak II.-105.

Sloboda kretanja i sloboda prebivanja

1. Svaki građanin Unije ima pravo na slobodno kretanje i prebivanje na teritoriju država članica.

2. Sloboda kretanja i prebivanja može biti dodijeljena, u skladu s Ustavom, državljanima trećih zemalja koji zakonito prebivaju na teritoriju neke države članice.

Članak II.-106.

Diplomatska i konzularna zaštita

Svaki građanin Unije ima pravo, na teritoriju treće zemlje u kojoj država članica čiji je on državljanin nema predstavništva, na zaštitu diplomatskih ili konzularnih tijela bilo koje države članice, pod istim uvjetima kao i državljani te države članice.

GLAVA VI.

PRAVDA

Članak II.-107.

Pravo na učinkoviti pravni lijek i na pravično suđenje

Svatko čija su prava i slobode, zajamčeni pravom Unije, prekršeni, ima pravo na učinkoviti pravni lijek pred sudom, u skladu s uvjetima utvrđenima ovim člankom.

Svatko ima pravo na pravično, javno suđenje u razumnom vremenskom roku pred neovisnim i nepristranim sudom, prethodno osnovanim u skladu sa zakonom. Svatko ima mogućnost da bude savjetovan, branjen i zastupan.

Pravna pomoć osigurava se za osobe koje nemaju dostatna sredstva, ako je takva pomoć potrebna za osiguravanje učinkovitoga pristupa pravosuđu.

Članak II.-108.

Pretpostavka nedužnosti i pravo na obranu

1. Svaki optuženik smatra se nedužnim sve dok mu se ne dokaže krivica u skladu sa zakonom.
2. Zajamčeno je poštovanje prava na obranu svakog optuženika.

Članak II.-109.

Načela zakonitosti i proporcionalnosti kaznenih djela i kazni

1. Nitko ne smije biti osuđen zbog bilo kojeg kaznenog djela ili propusta koji, u trenutku počinjenja, nije bio kazneno djelo u skladu s nacionalnim ili međunarodnim pravom. Ne smije mu biti izrečena ni stroža kazna od one koja je bila primjenjiva u trenutku počinjenja kaznenog djela. Ako je, nakon počinjenja kaznenog djela, pravom propisana blaža kazna, takva kazna se primjenjuje.

2. Ovaj članak ne dovodi u pitanje suđenje i kažnjavanje bilo koje osobe zbog bilo kojeg djela ili propusta koji su, u trenutku počinjenja, smatrani kaznenim djelom u skladu s općim načelima koja priznaju svi narodi.

3. Strogost kazne ne smije biti nerazmjerna kaznenom djelu.

Članak II.-110.

Izbjegavanje dvostrukog suđenja ili kažnjavanja zbog istog kaznenog djela

Nitko se ne smije ponovno sudski progoniti ili kažnjavati u kaznenom postupku zbog kaznenog djela zbog kojeg je već bio, u skladu sa zakonom, pravomoćno oslobođen ili osuđen u Uniji.

GLAVA VII.

OPĆE ODREDBE O TUMAČENJU I PRIMJENI POVELJE

Članak II.-111.

Područje primjene

1. Odredbe ove Povelje odnose se na institucije, tijela, urede i agencije Unije, uz poštovanje načela supsidijarnosti, i na države članice samo kada primjenjuju pravo Unije. Oni stoga moraju poštovati prava i držati se načela te promicati primjenu Povelje u skladu sa svojim ovlastima i poštujući ograničenja nadležnosti Unije, koje su joj dodijeljene u drugim dijelovima Ustava.

2. Ova Povelja ne proširuje područje primjene prava Unije izvan okvira ovlasti Unije niti uspostavlja neku novu ovlast ili zadatak Unije, niti izmjenjuje ovlasti i zadatke utvrđene u drugim dijelovima Ustava.

Članak II.-112.

Opseg primjene te tumačenje prava i načela

1. Svako ograničenje pri ostvarivanju prava i sloboda priznatih ovom Poveljom mora biti predviđeno zakonom i mora poštovati bit tih prava i sloboda. Uz poštovanje načela proporcionalnosti, ograničenja su moguća samo ako su potrebna i ako zaista odgovaraju ciljevima od općeg interesa koje priznaje Unija ili potrebi zaštite prava i sloboda drugih osoba.

2. Prava priznata ovom Poveljom, koja uređuju drugi dijelovi Ustava, ostvaruju se pod uvjetima i u granicama utvrđenima u tim dijelovima.

3. U onoj mjeri u kojoj ova Povelja sadrži prava koja odgovaraju pravima zajamčenima Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, značenje i opseg primjene tih prava jednaki su onima iz spomenute Konvencije. Ova odredba ne sprječava pravo Unije da pruži širu zaštitu.

4. U onoj mjeri u kojoj ova Povelja priznaje temeljna prava, na način na koji ona proistječu iz ustavnih tradicija zajedničkih državama članicama, ta se prava tumače u skladu s tim tradicijama.

5. Odredbe ove Povelje koje sadrže načela mogu se provoditi zakonodavnim i izvršnim aktima institucija, tijela, ureda i agencija Unije te aktima država članica za primjenu prava Unije pri ostvarivanju njihovih ovlasti. Pozivanje na ta prava pred sudom dopušteno je samo za tumačenje takvih akata i za odlučivanje o njihovoj zakonitosti.

6. Nacionalna zakonodavstva i praksa moraju se u potpunosti uzeti u obzir na način utvrđen ovom Poveljom.

7. Sudovi Unije i država članica uzimaju u obzir objašnjenja sastavljena kao uputu za tumačenje Povelje o temeljnim pravima.

Članak II.-113.
Razina zaštite

Nijedna odredba ove Povelje ne smije se tumačiti kao ograničavanje ili nepovoljno utjecanje na ljudska prava i temeljne slobode, na način na koji ih u njihovim područjima primjene priznaju pravo Unije i međunarodno pravo te međunarodni sporazumi čije su stranke Unija ili sve države članice, uključujući Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te ustavi država članica.

Članak II.-114.
Zabrana zlouporabe prava

Nijedna odredba ove Povelje ne smije se tumačiti kao da podrazumijeva pravo na poduzimanje bilo kakvoga djelovanja ili izvršavanja bilo kakvog djela čiji je cilj naškoditi bilo kojemu od prava i sloboda priznatih ovom Poveljom ili njihovo ograničavanje više nego što je predviđeno Poveljom.